

พลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ
(พ.ศ. 2512 – 2566)

THE DYNAMICS OF THE PRINCIPAL WIFE IN CONTEMPORARY THAI NOVELS
OVER FIVE DECADES (1969 – 2023)

สุกัญญา ขลิบเงิน^{1*}

Sukanya Klibngern^{1*}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 80 หมู่ 9 ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100 ประเทศไทย

¹Chiang Rai Rajabhat University 80 M00 9, Ban Du Sub-district, Muang District, Chiang Rai Province 571000 Thailand

*Corresponding author E-mail: love_everlasting@hotmail.com

(Received: 28 Apr, 2025; Revised: 3 Oct, 2025; Accepted: 4 Oct, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง และ 2. ศึกษาพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2512 – 2566 จากนวนิยายจำนวน 8 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลพลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงและแบบบันทึกพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง นำข้อมูลมาวิเคราะห์พร้อมยกตัวอย่างประกอบ ใช้วิธีการจำแนกข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยด้วยการบรรยายพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ มี 2 ประเด็น คือ 1. การประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง ได้แก่ 1) ลักษณะทางกายภาพ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ระดับฐานะทางสังคม 5) อาชีพ และ 6) ลักษณะนิสัย 2. พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง พบว่า ตัวละครมีลักษณะทางกายภาพ สมส่วน งดงาม เป็นอุดมคติหญิงไทย อายุ เมียหลวงวัยหนุ่มสาว อายุ 20–30 ปี ในช่วงหลังอายุ 31–50 ปี สะท้อนบทบาทผู้นำครอบครัว การศึกษาปริญญาเอกในระยะแรก และระยะหลังระดับปริญญาตรี สถานะทางสังคมเป็นผู้มีฐานะดี คู่สมรสเป็นข้าราชการระดับสูงและเริ่มเข้าสู่ความมั่งคั่งที่เกิดจากธุรกิจและความสำเร็จด้วยตนเอง ส่วนผู้มีฐานะปานกลางต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสร้างความมั่นคง อาชีพจากข้าราชการแม่บ้านในระยะแรกเริ่มเปลี่ยนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ นักธุรกิจ ส่วนลักษณะนิสัยมีความฉลาด เข้มแข็ง รักศักดิ์ศรี ควบคุมกับความสุขภาพ สุขุม รวมถึงนิสัยอารมณ์ร้อน เอาแต่ใจ และในระยะหลังเมียหลวงกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง มี 2 ประเด็น คือ 1. การสร้างบทบาทของเมียหลวง พบ 14 ประเด็น ได้แก่ 1) พลวัตแห่งอำนาจและการสร้างบทบาทนายหญิงของบ้าน 2) พลวัตการสร้างบทบาทการดูแลบุตรในฐานะภรรยาและผู้สร้างครอบครัว 3) พลวัตแห่งการใช้อำนาจการสร้างบทบาทการดูแลสามีในฐานะภรรยา 4) พลวัตการสร้างบทบาทความประพฤติตามอุดมคติภรรยาที่ดี 5) พลวัตการสร้างบทบาทของสิทธิทางสังคมและการยอมรับในฐานะภรรยา 6) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาความอดทนต่อพฤติกรรมของสามี 7) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาในการรักษาครอบครัวให้มีความสุข 8) พลวัตการสร้างบทบาทสิทธิความพึงหวงในฐานะภรรยา 9) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาในการประกอบอาชีพ 10) พลวัตแห่งการสร้างบทบาทความสำเร็จของสามีจากการสนับสนุนของภรรยา 11) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการรับมรดกความมั่นคงหลังชีวิตคู่ 12) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยา

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้จัดการทรัพย์สิน 13) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาเรียกร้องความเป็นธรรมในการเรียกค่าเลี้ยงดู และ 14) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการเรียกร้องค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกที่ละเมิดชีวิตสมรส 2. พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง พบ 2 ประเด็น คือ 1) ความเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมียหลวง และ 2) ความต่อเนื่องบทบาทของเมียหลวง

คำสำคัญ: พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง, พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง, นวนิยายไทยร่วมสมัย

ABSTRACT

This research aimed to: 1) study the dynamics of character construction, and 2) study the dynamics of role construction of the principal wife in contemporary Thai novels over the past five decades (1969 – 2023). Eight novels were included in the study. Data were collected using two tools: a data recording form on the dynamics of character construction and a data recording form on the dynamics of the role construction of the principal wife. The data were analyzed and synthesized, with illustrative examples provided. Data categorization was based on the conceptual framework of the research to provide a clearer overview. The research findings were presented through descriptive analysis.

The study found that the dynamics of the construction of the principal wife character in contemporary Thai novels over the past five decades revealed six aspects: 1) physical characteristics, 2) age, 3) education, 4) social status, 5) occupation, and 6) personality traits. The principal wife character was constructed to possess proportionate physical characteristics and beauty, in accordance with the Thai feminine ideal. Their ages ranged young principle wife from 20–30 years, extending to 31–50 years to reflect the role of family leadership. Doctoral education was initially emphasized, while later works maintained a bachelor's degree as the standard. Their social status ranged from affluent individuals or spouses of high-ranking government officials to those beginning to attain wealth through business and personal success. Characters of middle status struggled to establish stability independently. Their initial occupations, ranging from government officials to housewives, evolved into professional or business roles. Personality traits included intelligence, confidence, strength, pride, and politeness, along with composure. They also displayed a hot temper, willfulness, and the courage to openly express jealousy.

The dynamics of the construction of the principal wife's role could be discussed in two main aspects: Firstly, the construction of the principal wife's role was found in 14 dimensions, namely: 1) the role of power as the matriarch of the house; 2) the role of caring for children as a wife and family nurturer; 3) the role of caring for the husband as a wife; 4) the role of ideal behavior of a good wife; 5) the role of social rights and acceptance as a wife; 6) the role of tolerance toward the husband's behavior; 7) the role of maintaining a happy family; 8) the right to express jealousy as a wife; 9) the role of pursuing a career; 10) contributing to the husband's success through support; 11) the role of inheritance and post-marital stability; 12) the role of property management; 13) the role of demanding fairness in claiming alimony; and 14) the role of demanding compensation from outsiders who violated marital life. Lastly, the dynamics also reveal two further trajectories: 1) The transformation of the principal wife's role, and 2) The continuity of that role across time.

KEYWORDS: The Dynamics of Character Construction, Principal Wife role, Contemporary Thai Novels

บทนำ

ในสังคมไทยสถาบันที่มีความสำคัญสูงสุดคือ สถาบันครอบครัว เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมและปลูกฝังสมาชิกของครอบครัว เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ปัจจุบันสังคมได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ส่งผลให้สถาบันครอบครัวได้รับผลกระทบไปด้วย สร้อย คำนวน (Kumnuan, 2000, p. 1) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลาตามขั้นพัฒนาการของครอบครัว เป็นภารกิจที่ครอบครัวต้องทำให้สำเร็จเพื่อให้สมาชิกพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสม การเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดความเครียดในครอบครัว ต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงจะนำครอบครัวไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด โดยเฉพาะปัญหาความสัมพันธ์ของสามีภรรยา ที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน คือ ปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ระหว่างสามีภรรยา หากไม่ได้รับการแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง อาจรุนแรงถึงขั้นหย่าร้าง หรือขั้นเกิดอาชญากรรมได้ เป็นการสร้างความเจ็บปวดให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูกซึ่งอาจเติบโตขึ้นเป็นเด็กมีปัญหา และอาจจะเป็นผู้สร้างปัญหาสังคมได้ต่อไป

ปัญหาการขาดความซื่อสัตย์ของสามีภรรยา โดยเฉพาะสามีที่นอกใจภรรยา ไม่สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้มี “ผัวเดียวเมียเดียว” ได้ กาญจนา แก้วเทพ (Kaewthep, 2000) ได้กล่าวว่า แนวคิดเรื่อง “ผัวเดียวเมียเดียว” สังคมตะวันตกเป็นสังคมที่มีรากฐานเรื่องครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียวมาเป็นเวลายาวนานแล้ว ส่วนสังคมไทยในอดีตเห็นว่า “ผัวเดียวเมียเดียว” เป็นสิ่งที่ถูกต้องทั้งกฎหมายและประเพณี ดังจะเห็นได้จากการแบ่งประเภทของเมียแบบต่าง ๆ เอาไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน (Royal Institute, 2011) ในช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 ความคิดเรื่องผัวเดียวเมียเดียวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการกำหนดนามสกุลและการจดทะเบียนสมรส ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยเริ่มตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีคู่สมรสเพียงคนเดียว หากผู้ชายได้จดทะเบียนสมรส หญิงที่เข้าพิธีแต่งงานถูกต้องจะถูกระบุ

เรียกว่า “เมียหลวง” แต่หากสามีมีผู้หญิงอื่นและมีความสัมพันธ์กันแล้ว หญิงผู้นั้นจะถูกเรียกว่า “เมียน้อย” ความไม่สามารถดำรงชีวิตคู่แบบผัวเดียวเมียเดียวของผู้ชายจึงก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา ประเด็นเหล่านี้ไม่เพียงถูกพูดถึงในสังคมเท่านั้น แต่ยังถูกถ่ายทอดผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ ทั้งบทความ บทละคร โทรทัศน์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยายที่มีบทบาทสำคัญในการสะท้อนภาพครอบครัวและปัญหาสังคม ดังที่ ชิดชญา อ่อนคง (Onkhong, 2019) ได้กล่าวว่า นวนิยายทำหน้าที่สะท้อนสังคมมาโดยลำดับ และถือเป็นวรรณกรรมที่สามารถสะท้อนภาพสังคมทั้งในมิติแคบและกว้าง ครอบคลุมถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และวิถีชีวิตของผู้คนทั้งในอดีตและปัจจุบัน

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลกระทบต่อครอบครัว โดยเฉพาะเมียหลวงที่ถูกสามีนอกใจซึ่งบทบาทของเมียหลวงในสังคมไทยอดีตนั้น ผู้หญิงทำหน้าที่ “แม่บ้าน” ผู้ชายทำงานนอกบ้านหารายได้เลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงต้องคอยสนับสนุนสามีหรือหารายได้เสริม บทบาทของผู้หญิงที่กำหนดขึ้นนี้ดูจะสอดคล้องกับวิถีสตรีชนชั้นสูง แต่ขัดแย้งกับบทบาทภรรยาสามัญชนทั่วไปในสังคมไทยดั้งเดิมที่ผู้หญิงมีบทบาททางเศรษฐกิจมาก การแบ่งบทบาทหน้าที่ให้สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว ภรรยาเป็นแม่บ้าน ได้ยึดถือความเชื่อและการมองโลกของผู้คนในสังคมไทย ทำให้ผู้หญิงถูกคาดหวังให้เล่นบท “ข้างเท้าหลัง” เพิ่มมากขึ้น (Songsamphan, 2008) แต่ในปัจจุบันผู้หญิงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาและสามารถทำงานนอกบ้านหาเลี้ยงคนในครอบครัวได้ไม่แพ้สามี และทำหน้าที่ของเมียหลวงได้ไม่ขาดตกบกพร่อง เพราะบทบาทของเมียหลวงภายในบ้านนั้นมีความสำคัญ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันหากเกิดปัญหากับผู้หญิงในบทบาทเมียหลวงซึ่งครอบครัวที่ผู้ชายมีภรรยาหลายคน เมียหลวงมีสิทธิที่จะเรียกร้องความชอบธรรมให้กับตนเอง ซึ่งสิทธิเมียหลวงตามกฎหมายไทย มีสิทธิฟ้องเมียน้อยเรียกค่าเสียหายได้โดยไม่ต้องหย่ากับสามีโดยเมียหลวงจะต้องเป็นเมียที่จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523 มีหลักว่า เมียหลวงฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเมียน้อยได้ (Nilthongkham, 2011) จากเหตุการณ์ในสังคม

ที่ปรากฏให้เห็นตามข่าวและสื่อนำเสนอข่าวจนเกิดเป็นกระแสพาดพิงวิจารณ์ นั่นคือข่าวสถาบันครอบครัวในปัจจุบันที่เกิดปัญหาจนทำให้ครอบครัวสั่นคลอนจะเป็นเรื่องของ การนอกใจที่ผู้ชายมีเมียน้อยและทิ้งภรรยาและลูกโดยไม่รับผิดชอบ ก่อให้เกิดกระแสอย่างมากมาย เช่น ข่าว “จูน” ภรรยาหนุ่มเกลา ชนะคติ ศาสลิ่งมือที่ 3 ชุดใช้ 4 ล้าน เผยถ้าจ่ายก็จบ” (Thairath Online, 2024) เป็นตัวอย่างคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงการออกมาเรียกร้องสิทธิและคำนึงถึงศีลธรรมของผู้หญิงที่ขาดสติเลือกเป็นเมียน้อยของผู้ชายที่มีครอบครัวแล้ว จากข่าวที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษานวนิยายที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของเมียหลวงที่เปิดเผยมุมมองเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต หน้าที่และความรับผิดชอบที่สะท้อนมุมมองของสังคมของเมียหลวง ซึ่งมีการประกอบสร้างตัวละครผู้หญิงที่มีครอบครัวแตกแยกเปลี่ยนไป คือ ประกอบสร้างให้มีความเหมือนจริงตรงกับสถานการณ์ในสังคมมากขึ้น ซึ่งสื่อนวนิยายมีการประกอบสร้างให้ตัวละครผู้หญิงที่มีครอบครัวแตกแยกมีพฤติกรรมเป็นไปตามที่สังคมกำหนด เช่น นวนิยาย เรื่อง คดีรักร้าง (Weluwali, 2022) ผู้เขียนได้นำเสนอตัวละครเมียหลวงคือ บั๊วบงกช ที่เผชิญกับการทรยศจากสามีอย่างเจ็บปวดแต่ยังคงรักษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่สงบเสียม อดทนและยึดมั่นในศีลธรรมตามแบบแผนของสังคมไทย ตัวละครบั๊วบงกชถูกสร้างขึ้นให้สะท้อนอุดมคติของ “หญิงดี” ที่แม้จะถูกกระทำแต่กลับไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง หากเลือกที่จะอดกลั้นและเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยความสงบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมในยุคนี้ยอมรับและยกย่อง ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้มุ่งเน้นการประกอบสร้างความจริงให้มีความคล้ายกับสังคมที่เกิดขึ้นจริงมากขึ้น

จากงานวิจัยของ ผกาเพ็ญ จรูญแสง (Charoonsaeng, 2023) ได้ศึกษาทฤษฎีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเมียหลวง ในด้านแก่นเรื่อง พบว่า เนื้อหาสะท้อนปัญหาครอบครัวอันเกิดจากกิเลสตัณหาของสามีที่มีเมียน้อย ตัวบทแสดงให้เห็นว่าคุณธรรมและความดีเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เมียหลวงใช้ปัญญาแก้ไขสถานการณ์เมื่อเหตุการณ์คลี่คลาย สามีกลับตัวเลิกละพฤติกรรมเจ้าชู้และยุติการมีเมียน้อย และ Bi (2020) ได้กล่าวถึงตัวละครเมียหลวงส่วนใหญ่จะมีรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม การแต่งตัว

สุภาพเรียบร้อย มีนิสัยที่สังคมชื่นชมและยอมรับ ในขณะเดียวกันพบว่า เมียหลวงจะปรนนิบัติสามีและแบ่งปันทุกสิ่งทุกอย่างของสามี รวมถึงอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรโดยรวมแล้วเหล่านี้ล้วนเป็นการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงในตัวละครที่ผู้เขียนได้กำหนดขึ้น

จากงานวิจัยที่ผ่านมาแม้จะมีผู้ศึกษาการประกอบสร้างตัวละครเมียหลวง แต่ไม่ได้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของบทบาทเมียหลวงที่ปรากฏตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพลวัตของเมียหลวงจากตัวละครในนวนิยายที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของเมียหลวงที่เปิดเผยมุมมองเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต หน้าที่ความรับผิดชอบ นอกจากนี้ตัวละครเมียหลวงต้องเผชิญกับความไม่ซื่อสัตย์ของสามี การจัดการกับความเจ็บปวดจากการถูกนอกใจ รวมถึงความซับซ้อนของความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งตัวละครจะต้องรักษาภาพลักษณ์ในสังคมวิธีจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ การศึกษาตัวละครสามารถช่วยให้เข้าใจถึงความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่สะท้อนถึงสังคม วัฒนธรรมไทยในบริบทต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของตัวละครเมียหลวง การตัดสินใจและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงเป็นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการมองเห็นมุมมองที่หลากหลาย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ ตั้งแต่ช่วงเวลา พ.ศ. 2512 – 2566 จากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อให้เห็นความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมียหลวงจากเดิมว่ามีพลวัตอย่างไรบ้างในสังคมที่มีความเจริญขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการเล่าเรื่องที่มีความหมายซับซ้อนของตัวละครที่น่าสนใจ เมื่อวิเคราะห์แล้วสามารถทำให้เข้าใจถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเมียหลวง ซึ่งสามารถเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมผ่านการส่งเสริมความรักเดียวใจเดียวและความซื่อสัตย์ในชีวิตสมรส รวมถึงการสร้างความรู้เข้าใจในบทบาทของผู้หญิงในสังคม ดังนั้นการศึกษาพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวงจึงมิใช่เพียงการศึกษาภายใต้นวนิยายเท่านั้น แต่ช่วยให้มีความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันงานวิจัยเรื่องนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดระเบียบให้สังคม เนื่องจากสังคม

ไทยเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตของผู้หญิงโดยเฉพาะเมียหลวง ซึ่งการศึกษานี้ จะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปทางทิศทางที่สร้างสรรค์ ท้ายยุคทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้สถาบัน ครอบครัวมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งในครอบครัวและ พร้อมที่จะก้าวข้ามปัญหาในสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

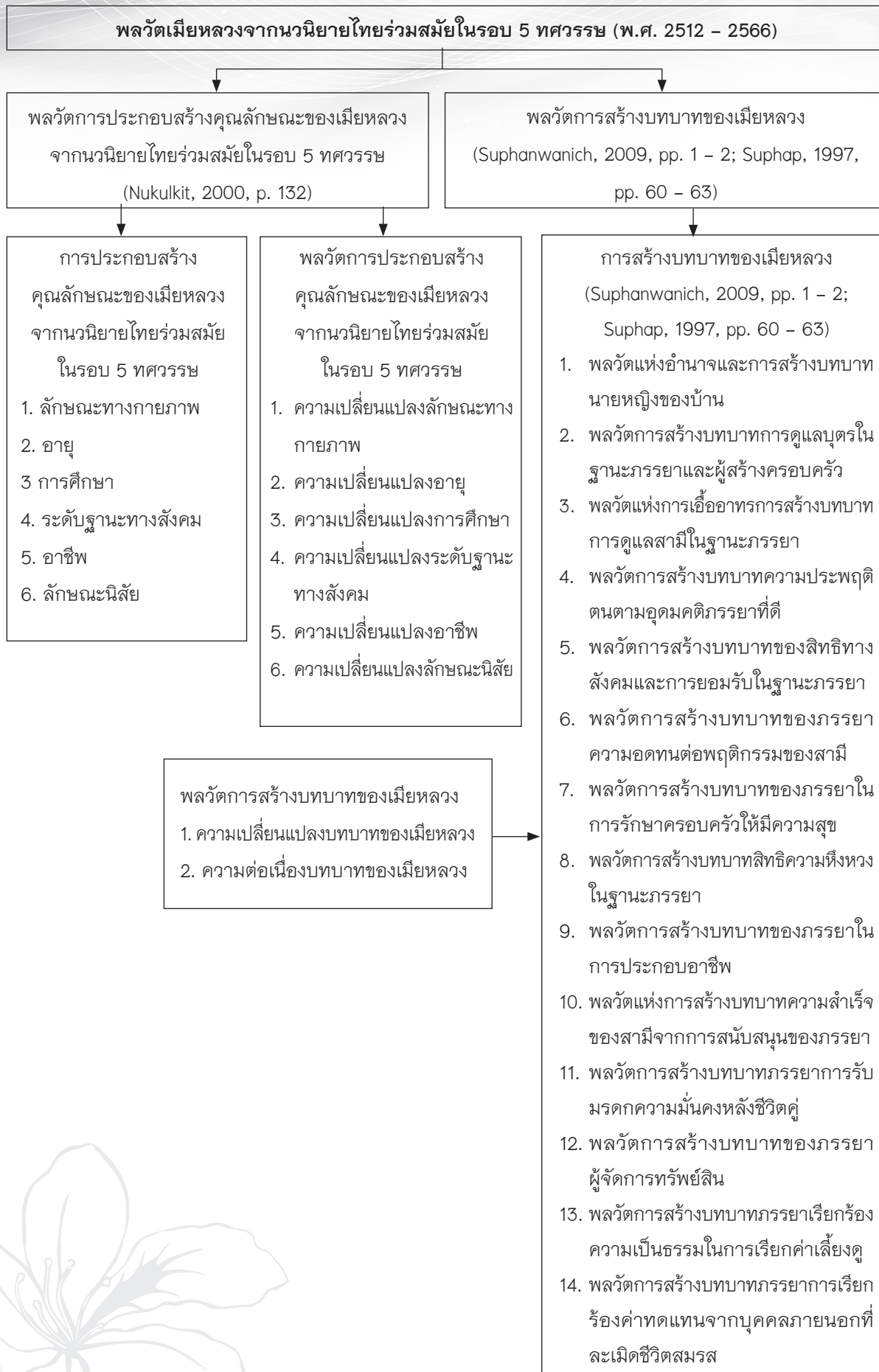
1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสร้างบทบาทของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีของสายทิพย์ นุกุณกิจ (Nukulkit, 2000, p. 132) ที่ได้กล่าวถึงการประกอบสร้างตัวละครในวรรณกรรมไว้ว่า ตัวละครมิใช่เพียงองค์ประกอบที่ช่วยดำเนินเรื่อง แต่ยังเป็นภาพแทนของแนวคิด ค่านิยม และบริบททางสังคมของ

แต่ละยุค ตัวละครเมียหลวงในวรรณกรรมจึงมีการเปลี่ยนแปลงผ่านองค์ประกอบทางกายภาพ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางสังคม อาชีพ และลักษณะนิสัย โดยทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานะสตรีในสังคมไทยภายใต้บริบททางวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้แนวคิดของอิงอร สุพันธ์วิช (Suphanwanich, 2009, pp. 1 – 2) และสุพัตรา สุภาพ (Suphap, 1997, pp. 60 – 63) แสดงให้เห็นว่า บทบาทของเมียหลวงไม่ใช่สิ่งคงที่ หากแต่เป็นบทบาทที่มีพลวัต โดยเกิดการเปลี่ยนผ่านทั้งทางความคิดและพฤติกรรมตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคาดหวัง และบทบาททางเพศที่ขยับตัวไปในแต่ละช่วงทศวรรษ ตัวละครเมียหลวงในนวนิยายจึงสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่สะท้อนภาพของผู้หญิงในฐานะภรรยาผู้อ่อนน้อม หรือแม้แต่ผู้ทวงสิทธิ์อำนาจในครอบครัว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาพฤติของเมียหลวงในนวนิยายไทยร่วมสมัยจึงจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบทางตัวละครควบคู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นแนวคิดของสายทิพย์ นุกุณกิจ อิงอร สุพันธ์วิช และสุพัตรา สุภาพ จึงเป็นกรอบแนวคิดที่เหมาะสมในการอธิบายพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของตัวละครเมียหลวงได้อย่างครอบคลุมและเป็นระบบ ดังกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาในการศึกษาพลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ จากนวนิยายทั้งหมด 8 เรื่อง ซึ่งเป็นนวนิยายที่มีตัวละครเอกแสดงบทบาทของเมียหลวงตลอดทั้งเรื่อง และเป็นนวนิยายไทยร่วมสมัยที่อยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2512 – 2566 และเป็นนวนิยายที่ได้รับการยอมรับโดยตีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง การนับ

ทศวรรษเป็นการนับช่วงเวลา 10 ปี ต่อเนื่องกัน นับจาก พ.ศ. 2510 – 2519, 2520 – 2529, 2530 – 2539, 2540 – 2549, 2550 – 2559 ครบ 5 ทศวรรษ (50 ปี) และช่วง พ.ศ. 2560 – 2566 ถือเป็นช่วงเวลาต่อเนื่องล่าสุดเพื่อเก็บข้อมูลที่ “ร่วมสมัยที่สุด” และสะท้อนพลวัตที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นยุคที่โลกออนไลน์สื่อดิจิทัล และความคิดเสรีนิยมมีอิทธิพลสูง ช่วงหลัง พ.ศ. 2510 – 2559 (50 ปี) ครอบคลุม 5 ทศวรรษ ช่วงต่อเนื่องร่วมสมัย พ.ศ. 2560 – 2566 (7 ปี) เพื่อความทันสมัยของข้อมูลและความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวละครเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ใช้ในการวิเคราะห์

ลำดับ	ตัวละครเมียหลวง	ชื่อนวนิยาย	ผู้ประพันธ์	ปีที่พิมพ์
1	ดร.วิกันดา	เมียหลวง	กฤษณา อโศกสิน (Asoksin, 1969a)	2512
2	วรรณรี	น้ำเซาะทราย	กฤษณา อโศกสิน (Asoksin, 1969b)	2512
3	จิลลา	ประตูที่ปิดตาย	กฤษณา อโศกสิน (Asoksin, 1976)	2519
4	แม่เกด	ราตรีประดับดาว	ว.วินิจฉัยกุล (W. Winitchaidu, 1986)	2529
5	อรุณประไพ	เมียแต่ง	นันทนา วีระชน (Weerachon, 1989)	2532
6	เม่งฮวย	ดอกส้มสีทอง	ถ่ายเถา สุจริตกุล (Sujaritkun, 1999)	2542
7	นพณา	แรงเงา	นันทนา วีระชน (Weerachon, 2008)	2551
8	บัวบกข	คดีกร้าง	เวฟวลี (Weluwali, 2022)	2565

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ (Nukulkit, 2000, p. 132) ได้วิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ 1.1 การประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ อาชีพ การศึกษา ระดับฐานะทางสังคม อายุ และลักษณะนิสัย และ 1.2 พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง

2. แนวคิดพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง (Suphanwanich, 2009, pp. 1 – 2; Suphap, 1997, pp. 60–63) ได้วิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ 2.1 การสร้างบทบาทของเมียหลวง ได้แก่ 1) พลวัตแห่งอำนาจและการสร้างบทบาทนายหญิงของบ้าน 2) พลวัตการสร้างบทบาท

การดูแลบุตรในฐานะภรรยาและผู้สร้างครอบครัว 3) พลวัตแห่งการเอื้ออาทรการสร้างบทบาทการดูแลสามีในฐานะภรรยา 4) พลวัตการสร้างบทบาทความประพฤติตนตามอุดมคติภรรยาที่ดี 5) พลวัตการสร้างบทบาทของสิทธิทางสังคมและการยอมรับในฐานะภรรยา 6) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาความอดทนต่อพฤติกรรมของสามี 7) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาในการรักษาครอบครัวให้มีความสุข 8) พลวัตการสร้างบทบาทสิทธิความพึงหวงในฐานะภรรยา 9) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาในการประกอบอาชีพ 10) พลวัตแห่งการสร้างบทบาทความสำเร็จของสามีจากการสนับสนุนของภรรยา 11) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการรับมือลดความมั่นคงหลังชีวิตคู่ 12) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาผู้จัดการทรัพย์สิน 13) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาเรียกร้องความเป็นธรรมในการเรียกค่าเลี้ยงดู

14) พลวัตการสร้างบทบาทการเรียกร้องค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกที่ละเมิดชีวิตสมรส 2.2 พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง ซึ่งวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ

- 1) ความเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมียหลวง และ
- 2) ความต่อเนื่องบทบาทของเมียหลวง

3. แบบบันทึกข้อมูลพลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566 และแบบบันทึกข้อมูลพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. อ่านนวนิยายและรวบรวมตัวละครเมียหลวงจำนวน 8 เรื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2512 – 2566 ได้แก่
 - 1.1 ตัวละคร ดร.วิกันดา ในนวนิยาย เมียหลวง ของ กฤษณา อโศกสิน
 - 1.2 ตัวละครวรรณรี ในนวนิยาย เรื่อง น้ำเซาะทราย ของ กฤษณา อโศกสิน
 - 1.3 ตัวละครจิลลา ในนวนิยาย เรื่อง ประตูที่ปิดตาย ของ กฤษณา อโศกสิน
 - 1.4 ตัวละครแม่เกิด ในนวนิยาย ราตรีประดับดาว ของ ว.วินิจฉัยกุล
 - 1.5 ตัวละครอรุณประไพ ในนวนิยาย เมียแต่ง ของ นันทนา วีระชน
 - 1.6 ตัวละครเม่งฮวย ในนวนิยาย ดอกส้มสีทอง ของ ถ้ายเถา สุจริตกุล
 - 1.7 ตัวละครนพณา ในนวนิยาย แรงเงา ของ นันทนา วีระชน และ
 - 1.8 ตัวละคร บัวบกข ในนวนิยาย คดีรักร้าง ของ เวฬุวลี

2. วิเคราะห์ตัวละครเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566 ตามวัตถุประสงค์และแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ให้ตรงประเด็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกพลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง และแบบบันทึกพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566 แล้วนำผลมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้และอธิบายด้วยการบรรยายพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และวิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) เพื่อนำเสนอพลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566

ผลการวิจัย

1. พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566 มี 2 ประเด็น ได้แก่

1.1 การประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการประกอบสร้างของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ (Nukulkit, 2000, p. 132) นำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1) **ลักษณะทางกายภาพ** รูปร่างพอดี สมส่วน พบ 7 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกิด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คดีรักร้าง) ผิวพรรณดี พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกิด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คดีรักร้าง) อวบน้ำ พบ 1 ตัวละคร ได้แก่ เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) หน้าตาสวย มีเสน่ห์ พบ 7 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกิด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คดีรักร้าง)

2) **อายุ** 20 – 30 ปี พบ 4 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) แม่เกิด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) 31 – 40 ปี พบ 3 ตัวละคร ได้แก่ วรรณรี (น้ำเซาะทราย) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คดีรักร้าง) 41 – 50 ปี พบ 1 ตัวละคร ได้แก่ เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง)

3) **การศึกษาปริญญาเอก** พบ 1 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) ปริญญาตรี พบ 4 ตัวละคร ได้แก่ วรรณรี (น้ำเซาะทราย) อรุณประไพ (เมียแต่ง) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คดีรักร้าง) ไม่ระบุการศึกษา พบ 3 ตัวละคร จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกิด (ราตรีประดับดาว) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง)

4) **สถานะทางสังคม** ผู้มีฐานะดี พบ 7 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกิด (ราตรีประดับดาว)

อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง)
นพณา (แรงเงา) ผู้มีฐานะปานกลาง พบ 1 ตัวละคร ได้แก่
บัวบกข (คตริกร้าง)

5) อาชีพ รับราชการ พบ 2 ตัวละคร
ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย)
ค้าขาย นักธุรกิจ เจ้าของกิจการ พบ 4 ตัวละคร ได้แก่
แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง)
นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คตริกร้าง) แม่บ้าน พบ 2 ตัวละคร
จิลา (ประตูที่ปิดตาย) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง)

6) ลักษณะนิสัย ฉลาด มั่นใจในตนเอง
เข้มแข็ง รักศักดิ์ศรี พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา
(เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลา (ประตูที่ปิดตาย)
แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย
(ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คตริกร้าง)
นิง สุขุม มีเหตุผล เรียบร้อย อ่อนโยน สุภาพ พบ 6 ตัวละคร
ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย)
จิลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรีประดับดาว)
อรุณประไพ (เมียแต่ง) บัวบกข (คตริกร้าง) อารมณ์ร้อน
เอาแต่ใจตัวเอง พบ 2 ตัวละคร ได้แก่ เม่งฮวย (ดอกส้ม
สีทอง) กล้าแสดงความคิดเห็น พบ 3 ตัวละคร ได้แก่ เม่งฮวย
(ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บัวบกข (คตริกร้าง)

ตัวอย่างข้อความการประกอบสร้างคุณลักษณะ
ของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ
พ.ศ. 2512 - 2566 เรื่อง ดอกส้มสีทอง ด้านลักษณะ
ทางกายภาพ อวบอ้วน เช่น

“...เม่งฮวย คุณนายใหญ่หรือก็อ้วนเกินต้องการ
เมื่อตัวมีแต่ไขมันและๆ ผละผละเหมือนวุ้นเหลวๆ หน้าผากเล็ก
เห็นแต่ใบหน้าสีเหลี่ยมๆ มองดูหน้าสมเพชมากกว่า
น่าอภิมมัย... เจ้าสาวเมืองจีนของเจ้าสัวกลายเป็นซิมแก่ๆ
อ้วนๆ เหมือนหมู มีความสุขกับความเป็นใหญ่ในบ้าน
กับนั่งนับลูกประคำสวดมนต์ภาวนาในห้องพระส่วนตัว...”

(Sujaritkun, 1999, p. 46)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงรูปร่าง
ที่เกินมาตรฐานความงามแบบอุดมคติในสังคมไทยและจีน
ดั้งเดิม ซึ่งมักนิยมผู้หญิงรูปร่างสมส่วน

1.2 พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของ
เมียหลวงในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 - 2566 จะพบ
ความเปลี่ยนแปลงของการประกอบสร้างเมียหลวง ดังนี้

1) ความเปลี่ยนแปลงลักษณะกายภาพ

ด้านความงาม รูปร่างพอดี สมส่วน ผิวพรรณดี หน้าตาสวย
มีเสน่ห์เป็นองค์ประกอบของการสร้างตัวละครเมียหลวง
ตลอด 5 ทศวรรษ ลักษณะทางกายภาพมีความยืดหยุ่น
มากขึ้น เช่น ตัวละครอวบอ้วนในทศวรรษ 2540 ที่ยังคงมี
อำนาจและความน่าเกรงขาม สะท้อนว่ามาตรฐาน
ความงามในวรรณกรรมมิได้ผูกติดกับรูปร่างเพรียวบาง
เพียงอย่างเดียว แต่สัมพันธ์กับสถานะทางสังคมและ
อำนาจในครอบครัว

2) ความเปลี่ยนแปลงอาชีพ ในช่วง

2 ทศวรรษแรก (พ.ศ. 2510 - 2529) พลวัตของ “เมียหลวง”
ในวรรณกรรมร่วมสมัยมักจำกัดอยู่ในกรอบอาชีพที่สอดคล้อง
กับอุดมคติสตรีไทยยุคก่อน เช่น ข้าราชการและแม่บ้าน
ซึ่งยังปรากฏการพึ่งพาจากสามีอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่
ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เริ่มปรากฏภาพของเมียหลวงที่
ประกอบอาชีพการเป็นผู้ประกอบการในทศวรรษ 2550 - 2560
ซึ่งแสดงถึงการขยับจากการพึ่งพาของคู่สมรส ไปสู่
การประกอบธุรกิจ อาชีพด้วยตนเอง อีกทั้งในทศวรรษ 2540
ยังพบลักษณะเฉพาะของเมียหลวงในครอบครัวเชื้อสายจีน
ที่มีบทบาทเป็นผู้ดูแลภายในตระกูล สะท้อนระบบเศรษฐกิจ
ครอบครัว

3) ความเปลี่ยนแปลงการศึกษา ในช่วงแรก

ของทศวรรษ พ.ศ. 2510 - 2519 ตัวละครเมียหลวง
บางรายถูกสร้างภาพให้มีการศึกษาสูงถึงระดับปริญญาเอก
ซึ่งเป็นการเน้นย้ำในหมู่ชนชั้นนำและชนชั้นกลางระดับสูง
ตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เมื่อสังคมไทยขยาย
โอกาสทางการศึกษาในวงกว้าง ระดับ “ปริญญาตรี”
การคงระดับปริญญาตรีจึงเป็นทั้งการรักษาภาพลักษณ์
ของความสามารถ กลายเป็นมาตรฐานของหญิง
ชนชั้นกลาง เมียหลวงยุคหลังจึงไม่ได้ถูกย่ำด้วยวุฒิ
“ปริญญาเอก” หากถูกวัดด้วย “ความสามารถ” และ
“ความเป็นมืออาชีพ” แทนและการปรับให้สอดคล้องกับ
ความเป็นจริงทางสังคม

4) *ความเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคม* จากเดิมที่เมียหลวงในวรรณกรรมมักถูกวางให้อยู่ในสถานะผู้มีฐานะดีหรือภริยาของข้าราชการผู้มีตำแหน่งสูง พลวัตทางสังคมในช่วงหลังสะท้อนการเปลี่ยนผ่านสู่ความมั่งคั่งที่มาจากธุรกิจครอบครัว โดยเฉพาะในตระกูลจีนที่มีทุนทางเศรษฐกิจสูงในทศวรรษ 2540 ต่อมาในทศวรรษ 2550 – ปัจจุบัน มีทั้งผู้มีฐานะดีและผู้มีฐานะปานกลาง โดยสถานะทางสังคมของเมียหลวง บางส่วนมาจากความสำเร็จทางอาชีพของตนเองมากขึ้น แทนที่จะพึ่งพาสถานะของคู่สมรสเพียงอย่างเดียว

5) *ความเปลี่ยนแปลงอายุ* ในทศวรรษแรกตัวละครของเมียหลวงมักอยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาวอายุ 20 – 30 ปี ซึ่งเป็นวัยที่สังคมเชื่อมโยงกับความงามและความอ่อนเยาว์ ต่อมาในช่วงหลังโดยเฉพาะตั้งแต่ทศวรรษ 2540 พบการขยับช่วงอายุไปสู่ 31 – 40 ปี และยังมีตัวอย่าง

เมียหลวงวัย 41 – 50 ปี ซึ่งมักอยู่ในบทบาท “แม่ใหญ่” หรือ “ผู้คุมกฎ” ภายในครอบครัว การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนแนวคิดเรื่องอำนาจที่มาพร้อมกับวัยวุฒิ และบทบาทที่ไม่จำกัดเฉพาะความเป็นภรรยา หากแต่ครอบคลุมการเป็นผู้นำในครัวเรือน

6) *ความเปลี่ยนแปลงบุคลิกและลักษณะนิสัย* ในทุกยุคสมัยบุคลิกของเมียหลวงยังคงเน้นความฉลาด มั่นใจ ในตนเอง เข้มแข็ง รักศักดิ์ศรี นิ่ง สุขุม และมีเหตุผลซึ่งเป็นคุณค่าที่สอดคล้องกับอุดมคติสตรีไทย แต่ในวรรณกรรมยุคหลังเริ่มเพิ่มมิติทางอารมณ์ที่เข้มข้นขึ้น เช่น ความหึงหวง การแสดงออกเชิงต่อรอง หรือการยืนยันสิทธิของตนเอง ทำให้เมียหลวงมีตัวตนและเป็นที่เกรงกลัวต่อบุคคลจะเข้ามาละเมิดสิทธิ์มากขึ้น

สรุปการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง
ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง

การประกอบสร้าง คุณลักษณะของ เมียหลวง	ดร.วิกันดา - เมียหลวง (กฤษณา อโศกสิน)	วรรณรี - น้ำเซาะทราย (กฤษณา อโศกสิน)	จิตลา - ประตู่ที่ปิดตาย (กฤษณา อโศกสิน)	แม่เกด - ราตรีประดับดาว (ว.วินิจฉัยกุล)	อรุณประไพ - เมียแต่ง (นันทนา วีระชน)	เม่งฮวย - ดอกส้มสีทอง (ถ้ายเถา สุจริตกุล)	นพนา - แรงเงา (นันทนา วีระชน)	บัวบกข - คดีรักร้าง (เวฬุลี)
1. ลักษณะทางกายภาพ								
1.1 รูปร่างพอดี สมส่วน	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
1.2 ผิวพรรณดี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.3 อวบอ้วน						✓		
1.4 หน้าตาสวย มีเสน่ห์	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
2. อายุ								
2.1 20-30 ปี	✓		✓	✓	✓			
2.2 31-40 ปี		✓					✓	✓
2.3 41-50 ปี						✓		
3. การศึกษา								
3.1 ปริญญาเอก	✓							
3.2 ปริญญาโท								
3.3 ปริญญาตรี		✓			✓		✓	✓
3.4 ไม่ระบุการศึกษา			✓	✓		✓		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การประกอบสร้างคุณลักษณะ ของ เมียหลวง	ดร.วิกันดา - เมียหลวง (กฤษณา อโศกสิน)	วรรณรี - น้ำเซาะทราย (กฤษณา อโศกสิน)	จิลลา - ประตู่ที่ปิดตาย (กฤษณา อโศกสิน)	แม่เกด - ราตรีประดับดาว (ว.วินิจฉัยกุล)	อรุณประไพ - เมียแต่ง (นันทนา วีระชน)	เม่งฮวย - ดอกส้มสีทอง (ถ้ายเถา สุจริตกุล)	นพณา - แรงเงา (นันทนา วีระชน)	บัวบก - คดีรักร้าง (เวฬุ)
4. สถานะทางสังคม								
4.1 ผู้มีฐานะดี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
4.2 ผู้มีฐานะปานกลาง								✓
4.3 ผู้มีฐานะยากจน								
5. อาชีพ								
5.1 รับราชการ	✓	✓						
5.2 นักธุรกิจ เจ้าของกิจการ ค้าขาย				✓	✓		✓	✓
5.3 แม่บ้าน			✓			✓		
6. ลักษณะนิสัย								
6.1 ฉลาด มั่นใจในตนเอง เข้มแข็ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6.2 รักศักดิ์ศรี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6.3 หนึ่ง สุขุม มีเหตุผล	✓	✓	✓	✓	✓			✓
6.4 เรียบร้อย อ่อนโยน สุภาพ	✓	✓	✓	✓	✓			✓
6.6 อารมณ์ร้อน เอาแต่ใจตัวเอง						✓	✓	
6.7 กล้าแสดงความคิดเห็น						✓	✓	✓

2. พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง
จากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566
ผู้วิจัยได้นำแนวคิดพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง
(Suphanwanich, 2009, pp. 1 – 2; Suphap, 1997, pp. 60–63) วิเคราะห์ประเด็น ดังนี้

2.1 การสร้างบทบาทของเมียหลวงใน
นวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ พ.ศ. 2512 – 2566
พบ 14 ประเด็น ดังนี้ 1) พลวัตแห่งอำนาจและการสร้าง
บทบาทนายหญิงของบ้าน พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา
(เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตู่ที่ปิดตาย)
แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย
(ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บัวบก (คดีรักร้าง)
2) พลวัตการสร้างบทบาทการดูแลบุตรในฐานะภรรยา
และผู้สร้างครอบครัว พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา

(เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตู่ที่ปิดตาย)
แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย
(ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บัวบก (คดีรักร้าง)
3) พลวัตแห่งการเอื้ออาทรการสร้างบทบาทการดูแลสามี
ในฐานะภรรยา พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง)
วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตู่ที่ปิดตาย) แม่เกด
(ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้ม
สีทอง) นพณา (แรงเงา) บัวบก (คดีรักร้าง) 4) พลวัต
การสร้างบทบาทความประพฤติตนตามอุดมคติภรรยาที่ดี
พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี
(น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตู่ที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรี
ประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง)
นพณา (แรงเงา) บัวบก (คดีรักร้าง) 5) พลวัตการสร้าง
บทบาทของสิทธิทางสังคมและการยอมรับในฐานะภรรยา

พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 6) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาความอดทนต่อพฤติกรรมของสามี พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 7) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาในการรักษาครอบครัวให้มีความสุข พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 8) พลวัตการสร้างบทบาทสิทธิ ความ หึงหวงในฐานะภรรยา พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 9) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาในการประกอบอาชีพ พบ 8 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) วรรณรี (น้ำเซาะทราย) จิลลา (ประตูที่ปิดตาย) แม่เกด (ราตรีประดับดาว) อรุณประไพ (เมียแต่ง) เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) นพณา (แรงเงา) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 10) พลวัตแห่งการสร้างบทบาทความสำเร็จของสามีจากการสนับสนุนของภรรยา พบ 1 ตัวละคร ได้แก่ บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 11) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการรับมรดกความมั่นคงหลังชีวิตคู่ พบ 3 ตัวละคร ได้แก่ ดร.วิกันดา (เมียหลวง) อรุณประไพ (เมียแต่ง) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 12) พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาผู้จัดการทรัพย์สิน พบ 2 ตัวละคร ได้แก่ เม่งฮวย (ดอกส้มสีทอง) บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) 13) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาเรียกร้องความเป็นธรรมในการเรียกค่าเลี้ยงดู พบ 1 ตัวละคร ได้แก่ บั๊วบงกช (คดีรักร้าง) และ 14) พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการเรียกร้องค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกที่ละเมิด พบ 1 ตัวละคร ได้แก่ บั๊วบงกช (คดีรักร้าง)

2.2 พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง
ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของบทบาทเมียหลวงในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

1) ทศวรรษที่ 1 พ.ศ. 2510 - 2519

(นวนิยาย พ.ศ. 2512 - 2519) พบว่า เมียหลวง พ.ศ. 2512 ดร.วิกันดา น้ำเซาะทราย พ.ศ. 2512 วรรณรี ประตูที่ปิดตาย พ.ศ. 2519 จิลลา ยังคงความต่อเนื่องบทบาทของเมียหลวงภรรยาในการขอบคุณธรรมตามขนบศีลธรรมแบบอนุรักษนิยม เป็นผู้หญิงไทยที่ยึดความอดทน ยอมรับชะตากรรมของสามีที่นอกใจ เมียหลวงถูกมองว่าเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีหน้าที่ดูแลสามีและลูก เมียหลวงในยุคนี้นี้มีความอดทนและรักษาสถานภาพครอบครัวไว้ ถึงแม้ว่าสามีจะมีเมียน้อยก็ตาม

2) ทศวรรษที่ 2 พ.ศ. 2520 - 2529

(นวนิยาย พ.ศ. 2529) ราตรีประดับดาว พ.ศ. 2529 แม่เกด ยังคงภาพมีอำนาจในบ้าน คงความต่อเนื่องในการรักษาขนบและความชอบธรรมในฐานะเมียหลวงและแม่ผู้มีศีลธรรมยังยึดมั่นในขนบ “แม่ศรีเรือน” และ “ผู้นำจิตใจในบ้าน”

3) ทศวรรษที่ 3 พ.ศ. 2530 - 2539

(นวนิยาย พ.ศ. 2532-2538) พบว่า อรุณประไพ เมียแต่ง พ.ศ. 2532 ความเปลี่ยนแปลงคือมีบทบาทนอกบ้านมากขึ้น แม้ยังไม่เท่าเทียมผู้ชาย ความต่อเนื่องคือการรักษาภาพลักษณ์ผู้หญิงดีงามตามค่านิยมสังคม

4) ทศวรรษที่ 4 พ.ศ. 2540 - 2549

(นวนิยาย พ.ศ. 2542) ดอกส้มสีทอง พ.ศ. 2542 เม่งฮวย เป็นภรรยาเชื้อสายจีน ความเปลี่ยนแปลงคือมีบทบาทอำนาจจัดการภายในบ้านแต่ไร้ศักดิ์ศรีทางความสัมพันธ์ ความต่อเนื่องของบทบาท คือ “ผู้ดูแลระบบครอบครัว”

5) ทศวรรษที่ 5 พ.ศ. 2550 - 2559

และช่วงต่อเนื่องร่วมสมัย พ.ศ. 2560 - 2566 (นวนิยาย พ.ศ. 2551 - 2565) พบว่า แรงเงา พ.ศ. 2551 นพณา คดีรักร้าง พ.ศ. 2565 บั๊วบงกช ความเปลี่ยนแปลงคือบทบาทของนพณาเป็นเมียหลวงที่ “ลุกขึ้นสู้” อย่างจริงจัง นพณาไม่ได้อยู่ในกรอบของความสงบเสถียร แต่มีอารมณ์ มีความรุนแรง และแสดงออก ส่วนบั๊วบงกช บทบาทของเมียหลวงพัฒนาสู่การมี “อัตลักษณ์ที่ชัดเจน” และกล้าเลือกชีวิตตนเอง บั๊วบงกชเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่รู้เท่าทันกฎหมาย มีเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์แต่ใช้กฎหมายในการฟ้องร้อง เมียน้อย เพื่อรักษาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง ความต่อเนื่องของบทบาท คือ ยังคงรักษาสถานภาพเมียหลวงในฐานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ใช้วิธีการเชิงรุกมากขึ้น

ตัวอย่างข้อความ พลวัตแห่งการเอื้ออาทร
การสร้างบทบาทการดูแลสามีในฐานะภรรยา เรื่อง
คดีรกร้าง เช่น

“... เมื่อรู้ว่าปรเมศวร์จะกลับมาเย็นวันศุกร์
บัวบกขเลยตระเตรียมของที่จะต้อนรับสามีตั้งแต่
กลางสัปดาห์ เสาร์นี้เป็นวันพิเศษกว่าทุกวันเพราะเป็น
วันครบรอบแต่งงาน 15 ปี ของหล่อนกับเขา...”

(Weluwali, 2022, p. 17)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นการคงอยู่
ของอุดมคติภรรยาผู้เอื้ออาทร ที่มุ่งสร้างความสุขและ
ความมั่นคงให้แก่คู่ครองผ่าน “การดูแลด้วยการกระทำ”
และ “การให้ความหมายต่อวันสำคัญร่วมกัน”

สรุปการสร้างบทบาทของเมียหลวงใน
นวนิยายไทยร่วมสมัย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปการสร้างบทบาทของเมียหลวงในนวนิยายไทยร่วมสมัย

การสร้างบทบาทของเมียหลวง	ดร.วิกันดา - เมียหลวง (กฤษณา อโศกสิน)	วรรณรี - หน้าเซะทราย (กฤษณา อโศกสิน)	จุลลา - ประตูปิดตาย (กฤษณา อโศกสิน)	แม่เกด - ราตรีประดับดาว (ว.วินิจฉัยกุล)	อรุณประไพ - เมียแต่ง (นันทนา วีระชน)	เม่งฮวย - ดอกส้มสีทอง (ถ้ายเถา สุจริตกุล)	นพนภา - แรงเงา (นันทนา วีระชน)	บัวบกข - คดีรกร้าง (เวฬุ)
1. พลวัตแห่งอำนาจและการสร้าง บทบาทนายหญิงของบ้าน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. พลวัตการสร้างบทบาท การดูแลบุตรในฐานะภรรยา และผู้สร้างครอบครัว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. พลวัตแห่งการเอื้ออาทร การสร้างบทบาทการดูแลสามี ในฐานะภรรยา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. พลวัตการสร้างบทบาทความ ประพฤติตนตามอุดมคติภรรยาที่ดี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5. พลวัตการสร้างบทบาทของ สิทธิทางสังคมและการยอมรับ ในฐานะภรรยา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6. พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยา ความอดทนต่อพฤติกรรมของสามี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7. พลวัตการสร้างบทบาทของ ภรรยาในการรักษาครอบครัวให้ มีความสุข	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8. พลวัตการสร้างบทบาทสิทธิ ความหวังในฐานะภรรยา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
9. พลวัตการสร้างบทบาทของ ภรรยาในการประกอบอาชีพ	✓	✓		✓	✓		✓	✓

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การสร้างบทบาทของเมียหลวง	ดร.วิกันดา - เมียหลวง (ภรรยา อโศกสิน)	วรรณรี - น้ำพระทัย (ภรรยา อโศกสิน)	จุลลา - ประตูปิดตาย (ภรรยา อโศกสิน)	แม่เกิด - ราตรีประดับดาว (ว.วิจิตรกุล)	อรุณประไพ - เมียแต่ง (นันทนา วีระชน)	เม่งฮวย - ดอกส้มสีทอง (ถ่ายเอก สุจิตกุล)	นพพนา - แรงเงา (นันทนา วีระชน)	บัวบก - คดีร้าย (เวฬุ)
10. พลวัตแห่งการสร้างบทบาทความสำเร็จของสามีจากการสนับสนุนของภรรยา								✓
11. พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการรับมรดกความมั่นคงหลังชีวิตคู่	✓				✓			✓
12. พลวัตการสร้างบทบาทของภรรยาผู้จัดการทรัพย์สิน						✓		✓
13. พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาเรียกร้องความเป็นธรรมในการเรียกค่าเลี้ยงดู								✓
14. พลวัตการสร้างบทบาทภรรยาการเรียกร้องค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกที่ละเมิดชีวิตสมรส								✓

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวงยังคงปรากฏให้เห็นถึงสิทธิในฐานะภรรยา แม้บริบททางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงชัดเจน คือ เริ่มมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย ซึ่งแสดงถึงการลุกขึ้นทวงสิทธิและศักดิ์ศรีของภรรยาหลวงในฐานะคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย และ “พลวัตการสร้างบทบาทความพยายามรักษาครอบครัวให้มีความสุข” ในสังคมไทยเมียหลวงมักถูกคาดหวังให้ “รักษาครอบครัวไว้ให้ได้” แม้ว่าจะต้องเจ็บปวดเพียงใดซึ่งเป็นคุณค่าที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมและชีวิตจริง

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ มี 2 ประเด็น คือ 1.1 การประกอบสร้างคุณลักษณะของ

เมียหลวง วิเคราะห์ 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ลักษณะทางกายภาพ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ระดับฐานะทางสังคม 5) อาชีพ และ 6) ลักษณะนิสัย 1.2 พลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวง พบว่า พบตัวละครมีลักษณะทางกายภาพ สมส่วนงดงาม เป็นอุดมคติหญิงไทย เมียหลวงอยู่ในช่วงวัยหนุ่มสาวอายุ 20 – 30 ปี ในช่วงหลังอายุ 31 – 50 ปี การศึกษาระดับปริญญาเอกในช่วงแรก ช่วงหลังคงระดับปริญญาตรี สถานะทางสังคมเป็นผู้มีฐานะดี คู่สมรสเป็นข้าราชการระดับสูงและเริ่มเข้าสู่ความมั่งคั่งที่เกิดจากธุรกิจและความสำเร็จด้วยตนเอง ส่วนผู้มีฐานะปานกลางต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสร้างความมั่นคง อาชีพจากข้าราชการ แม่บ้านในระยะแรกเริ่มเปลี่ยนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ นักธุรกิจ และลักษณะนิสัยมีความฉลาดเข้มแข็ง รักศักดิ์ศรี ควบคู่กับความสุภาพ สุขุม รวมถึงนิสัยอารมณ์ร้อน เอาแต่ใจ และในระยะหลังเมียหลวงกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย

2. ผลการศึกษาพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง มี 2 ประเด็น คือ 2.1 การสร้างบทบาทของเมียหลวง มี 14 ประเด็น 2.2 พลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวงพบ 2 ประเด็น คือ ความเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมียหลวงและความต่อเนื่องบทบาทของเมียหลวงสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของบทบาทภรรยาหลวงในสังคมไทยร่วมสมัย จากมีความอดทน เริ่มต่อรองและใช้กฎหมาย ปกป้องสิทธิ์ จากเมียหลวงอยู่ในบ้านเริ่มมีบทบาทนอกบ้านและใช้อำนาจในพื้นที่สาธารณะและกฎหมาย จากภาพผู้หญิงสงบเสงี่ยมเปลี่ยนเป็นกล้าเผชิญหน้าและแสดงออก ความต่อเนื่องของตัวละครเมียหลวง แม้บริบทสังคมและทัศนคติจะเปลี่ยนไปแต่สิ่งที่ยังคงอยู่คือการเป็นผู้ดูแลครอบครัวและลูก การคงสถานภาพภรรยาที่ต้องทำตามกฎหมาย และการใช้ความสามารถเพื่อรักษาผลประโยชน์ของครอบครัว

การอภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาพลวัตการประกอบสร้างคุณลักษณะของเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ ทำให้ทราบสถานภาพทางสังคมของตัวละครเมียหลวงในระยะแรกมักถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้ฐานะของคู่สมรสของข้าราชการระดับสูง ในช่วงเวลาต่อมาได้พัฒนาสู่ภาพลักษณ์ของสตรีที่สามารถสร้างความมั่งคั่งจากธุรกิจและความสำเร็จส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถภาค เล้าจินตนาศรี (Lauchjintanasri, 2005) แสดงให้เห็นว่า ตัวละครหญิงมีการเลื่อนสถานภาพทางสังคมผ่านการสมรส และสามารถพัฒนาสำนักทางสังคมจากระดับปัจเจกบุคคลไปสู่การมีบทบาทเชิงโครงสร้างในระดับสังคมโดยรวม ในมิติของการศึกษาและอาชีพ เมียหลวงในช่วงแรกมักปรากฏในบทบาทข้าราชการหรือแม่บ้าน แต่ในระยะหลังได้รับการสร้างให้เป็นผู้ประกอบการวิชาชีพและนักธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ปิ่นหล้า ศิลานุต (Silabut, 2008) แสดงให้เห็นว่า ตัวละครหญิงมีการศึกษาสูง ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา และการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ยกระดับสถานภาพทางสังคม รวมถึงสนับสนุนให้สตรีสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงและประสบความสำเร็จ ในด้านบุคลิกภาพ ตัวละครเมียหลวงยังคงสะท้อนคุณลักษณะเชิงบวก เช่น

ความเฉลียวฉลาด ความสุขุม และความรักศักดิ์ศรี อย่างไรก็ตาม ได้มีการปรับเปลี่ยนให้สะท้อนความเป็นปุณชนมากยิ่งขึ้น โดยปรากฏลักษณะของความหึงหวงซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนผ่านจากภาพลักษณ์สตรีผู้สงบเสงี่ยมไปสู่ภาพลักษณ์ของสตรีที่กล้าแสดงออกและมีอำนาจต่อรองทั้งในความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและในบริบททางสังคม นอกจากนั้นตัวละครเมียหลวงในนวนิยายไทยร่วมสมัยไม่ได้มีลักษณะที่ตายตัว แต่ถูกสร้างขึ้นให้มีมิติที่หลากหลายขึ้นตามบริบทของสังคมในแต่ละช่วงเวลา และได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ สาธิต ทรงทรัพย์ (Songsap, 2021) กล่าวว่า อุปนิสัยเชิงมนต์เสน่ห์เกี่ยวกับเมียหลวงในละครโทรทัศน์ไทยสะท้อนมุมมองความคิดของสังคมที่ให้สถานะเมียหลวงเป็นบุคคลที่น่ายากยิ่ง เชิดชู และถือเป็นศูนย์กลางของครอบครัว นอกจากนี้ยังถูกสร้างให้มีบุคลิกใจดี มีเมตตา และมีทัศนคติเชิงบวก ขณะเดียวกันก็ถูกมองว่าขาดความน่าเชื่อถือทางเพศและเสน่ห์ต่อสามี ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดของบทบาทตามกรอบวัฒนธรรมดั้งเดิม ในทำนองเดียวกัน ณภาพัช ศรีแสงเมือง (Srisangmueang, 2020) พบว่า การประกอบสร้างเมียหลวงในละครโทรทัศน์ร่วมสมัยได้เปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้หญิงที่ยึดถือคุณธรรมแบบจารีตสู่การเป็นผู้หญิงที่กล้าต่อสู้ ปรับตัว และยืนหยัดในศักดิ์ศรีของตนเอง การสร้างตัวละครจึงไม่เพียงสะท้อนค่านิยมดั้งเดิม หากยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน ในอีกด้านหนึ่ง อวิรุทธิ์ ศิริโสภณา และประภัสสร จันทร์สถิตย์พร (Sirisopana & Chansathiphon, 2018) พบว่า ตัวละครเมียหลวงสะท้อนแนวคิดที่หลากหลาย ทั้งความรู้ ความงาม ความเป็นผู้เดียวเมียเดียว ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ บทบาทอาชีพ สถานภาพความเป็นเมียและแม่ ตลอดจนจนเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำซึ่งสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ผกาเพ็ญ จรูญแสง, วรวรรณ ศรียาภัย และจารุวรรณ เบญจาทิกุล (Charoonsaeng, Sriyabhaya, & Benjathikul, 2021) ยังได้แสดงให้เห็นว่า ตัวละครเมียหลวงมักถูกสร้างภาพให้แต่งกายเรียบร้อยสุภาพ และคงความสัมพันธ์กับสามีเพียงผู้เดียวตลอดชีวิต การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะภรรยาอย่างไม่บกพร่องได้รับการยกย่องว่าเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงดี

จากงานวิจัยดังกล่าว ทำให้เห็นถึงพลวัตการประกอบสร้างของเมียหลวงในทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ด้านอาชีพ การศึกษาและระดับฐานะทางสังคม เนื่องจากตัวละครถูกสร้างให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่สะท้อนความแตกต่างของนิสัยและโอกาสของแต่ละบุคคล ดังนั้นการประกอบสร้างตัวละครเมียหลวงจึงมีทั้งความต่อเนื่องในด้านกายภาพและความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและบทบาทชีวิต

2. การศึกษาพลวัตการสร้างบทบาทของเมียหลวง ทำให้ทราบถึงพลวัตการสร้างบทบาทของ “เมียหลวง” ในนวนิยายไทยร่วมสมัย สะท้อนทั้งความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของบทบาทสตรีในสังคมไทย บทบาทเปลี่ยนจากความอดทนและการยอมจำนนในครัวเรือนไปสู่การต่อรองและใช้กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิ รวมทั้งการแสดงออกอย่างเปิดเผยในพื้นที่สาธารณะ อย่างไรก็ตาม บทบาทที่ยังคงอยู่คือการเป็นผู้ดูแลครอบครัว การดำรงสถานภาพภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และการใช้ศักยภาพเพื่อรักษาสถานะของครอบครัวสอดคล้องกับงานของ วคินี สุทธิวิภากร (Suttiwipakorn, 2009) ที่อธิบายว่า นวนิยายไทยยังผลิตซ้ำวาทกรรมปิตาธิปไตยซึ่งมักจัดวางผู้หญิงไว้ในฐานะด้อยกว่าเพศชาย แต่ก็เริ่มสะท้อนการต่อรองเชิงอำนาจของผู้หญิง ส่วนนุชาดี หมีคุ้ม (Meekhum, 1996) พบว่า ตัวละครสตรีในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล มีพัฒนาการด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ สามารถทำงานเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

ตัวละครเมียหลวงส่วนใหญ่ได้รับบทบาทเป็นผู้ดูแลบ้านและครอบครัวอย่างสมบูรณ์แบบ แสดงถึงอำนาจในการบริหารจัดการภายในบ้าน มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูบุตร ถึงแม้จะต้องเผชิญกับปัญหาครอบครัวก็สามารถทุ่มเทให้กับการเลี้ยงดูบุตร รวมถึงการดูแลสามี สนับสนุนความสำเร็จของสามีในฐานะภรรยา ตัวละครเมียหลวงบางตัวละครมีปฏิกริยาต่อความสัมพันธ์ของสามีกับเมียน้อยในลักษณะความหึงหวง และใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายจากเมียน้อยในทางกฎหมาย ซึ่งมีการดำเนินการอย่างชัดเจน การได้รับบทบาทเป็นผู้จัดการมรดกของครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับการรักษาผลประโยชน์ของบุตรและครอบครัว ในขณะเดียวกันตัวละคร

เมียหลวงหลายตัวแสดงถึงความอดทนต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่ก็สามารถเป็นภรรยาที่ดีของสามี รวมถึงการพึ่งพาตนเอง โดยมีอาชีพเป็นของตนเอง จากที่กล่าวมาทำให้เห็นว่า ตัวละครบางตัวละครได้รับบทบาทของเมียหลวงอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ที่สุด ในขณะที่บางตัวละครเมียหลวงไม่ได้มีบทบาทครบถ้วนทุกด้าน จึงสะท้อนเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวและสังคมมากขึ้น ในขณะเดียวกันทำให้ทราบถึงพัฒนาการของเมียหลวงที่มีการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของบทบาทผู้หญิงในสังคมไทย จากการเป็นผู้ที่ต้องอดทนและยอมรับชะตากรรมไปสู่การเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ สามารถเรียกร้องความยุติธรรม และใช้กฎหมายในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง โดยประเด็นที่มีความเปลี่ยนแปลงในด้านการแสดงออก การตัดสินใจ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากค่านิยมสมัยใหม่ และประเด็นที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยคือบทบาทในครอบครัวและความคาดหวังทางศีลธรรม ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของเมียหลวงบางส่วนนั้นยังคงอยู่ ซึ่ง Lingfen (2017) ได้ศึกษาปัญหาครอบครัวที่สะท้อนจากนวนิยาย พบว่า ปัญหาเกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว พฤติกรรมที่ทำให้เกิดปัญหาได้แก่ สามีคบหาสนิทสนมกับผู้หญิงอื่นและมีพฤติกรรมนอกใจภรรยา การไม่พูดจาเพื่อทำความเข้าใจระหว่างกัน การรับค่านิยมจากตะวันตกที่เห็นว่าการหย่าร้างเป็นเรื่องปกติ การสมรสครั้งที่สองของผู้หญิงไม่ใช่เรื่องน่าอาย และการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงหรือชายที่ไม่ใช่คู่สมรส เป็นเรื่องธรรมดาในสังคมปัจจุบัน ส่วนปัญหาที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจทำให้เกิดความเครียดหรือต้องทำงานเพิ่มเติมจนไม่มีเวลาให้ครอบครัว ชีวิตสมรสท้งเหิน และปัญหาที่เกิดจากพื้นฐานวิถีชีวิตแตกต่างกันทำให้มีปัญหาในการปรับตัว พฤติกรรมของบุคคลในครอบครัว หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและทำนอง วงศ์พุท (Wongphut, 2022) ได้กล่าวถึงวิธีคิดในสังคมเก่าที่ผู้ชายเป็นใหญ่ให้ค่าความเจ้าชู้ อยู่เหนือความเจ้าชู้ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปได้มีการเปลี่ยนความคิดแบบใหม่ให้ผู้หญิงได้มีโอกาสต่อสู้มากขึ้น จากการศึกษาพลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัย

ในรอบ 5 ทศวรรษ ทำให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของเมียหลวงในนวนิยายไทยที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยมีการสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีผลต่อค่านิยมและความคาดหวังต่อบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว รวมถึงความท้าทายที่ผู้หญิงไทยต้องเผชิญในฐานะของเมียหลวงในแต่ละยุคสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การศึกษาพลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ ทำให้เข้าใจบทบาท สิทธิ และความคาดหวังที่สังคมมีต่อผู้หญิงในฐานะภรรยาและเมียหลวง ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่เมียหลวงต้องเผชิญ

2. การศึกษาพลวัตเมียหลวงจากนวนิยายไทยร่วมสมัยในรอบ 5 ทศวรรษ สามารถเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้หญิงที่มีต่อครอบครัวและสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบบทบาทของเมียหลวงในภาคกลางและภาคเหนือเพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่าง รวมถึงการสะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเมียหลวง

2. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเมียหลวงกับตัวละครอื่น ๆ เช่น เพื่อน หรือญาติ เพื่อสำรวจการสนับสนุนและการแข่งขันระหว่างผู้หญิงในบริบทของครอบครัวและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- Asoksin, K. (1969a). *Mia Luang*. Bangkok: Chokchai Thewet. [In Thai]
- Asoksin, K. (1969b). *Nam So Sai*. Bangkok: Chokchai Thewet. [In Thai]
- Asoksin, K. (1976). *Pratu Thi Pit Tai*. Bangkok: Bannakit. [In Thai]
- Bi, H. (2020). *The wife characters in novels of Krisna Asoksin*. (Master of Arts, Communicative Thai as A Second Language, Thammasat University). [In Thai]
- Charoonsaeng, P. (2023). *Kritsna Asoksin –Thanamyanti”: Writing identity of competing novels contemporary in “Mialong–Mianoi*. (Doctor of Philosophy Degree, Phayao University). [In Thai]
- Charoonsaeng, P., Sriyabhaya, P., & Benjathikul, J. (2021). “Dr. Wikanda–Chala”: The identities of the key female characters in the competitive novels “Principal wife–mistress” by Krisna Asoksin Thommayanti. *Journal of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University*, 8(2), 45–46. [In Thai]
- Kaewthep, K. (2000). *Concerning women in this matter*. Bangkok: Thammasat University. [In Thai]
- Kumnuan, S. (2000). *A study of family problems, causes of family problems, and coping strategies of students of Prachomklao Nursing College in Phetchaburi*. (Master’s thesis, Education Degree in Guidance and Counselling Psychology, Srinakharinwirot University). [In Thai]
- Lauchjintanasri, A. (2005). *Female characters in the novels of Sriburapha: A study of status, roles and social consciousness*. (Master of Arts, Thai Language Department, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University). [In Thai]
- Lingfen, M. (2017). Family Problems in Thai Society: Reflection from Thai Novels during 1965–2014. *Journal of Liberal Arts and Humanities*, 12 (Special Issue), 1–12. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/larhcu/article/view/143915/106470>. [In Thai]
- Meekhum, N. (1996). *An analysis of the viewpoint on women’s roles Praphatsorn Sevikun’s novel*. (Master’s thesis Education Degree in Thai, Naresuan University). [In Thai]

- Nilthongkham, P. (2011). *Civil and commercial code, volumes 1–6, criminal code*. Bangkok: Atthaya Millennium. [In Thai]
- Nukulkit, S. (2000). *Current Thai literature*. (4th ed.). Bangkok: SR Printing Mall Products. [In Thai]
- Onkhong, C. (2019). *Social construction of reality of female characters with wrecked families: A Study on novels with a national award*. (Master of Arts, Mass Communication Journalism and Mass Communication, Thammasat University. [In Thai]
- Royal Institute. (2011). *Dictionary, Royal Institute Edition, 2011*. Bangkok: Royal Institute. [In Thai]
- Silabut, P. (2008). *The Status and The Role of Female Characters in Piyaporn Sakkasem's Novels*. (Master of Arts, Thai for Career Development, Department of Thai, Graduate School, Silpakorn University). [In Thai]
- Sirisopana, A. & Chansathitphon. (2018). Meaning construction of women through female characters in Thai remake TV drama between 1987–2017. *NIDA Journal of Communication Arts and Innovation*, 5(1), 16. [In Thai]
- Songsamphan, C. (2008). *Low-end porn books: Knowledge, myths, and fantasies about sex*. Bangkok: October Printing House. [In Thai]
- Songsap, S. (2021). *Conceptual metaphors about royal wives and mistresses in television dramas*. (Master of Arts, Thai for Career Development, Department of Thai, Graduate School, Silpakorn University). [In Thai]
- Srisangmueang, N. (2020). *The meaning of the character of the principal wife in Thai television soap operas*. (Master of Arts, Program in Mass Communication Administration, Journalism and Mass Communication, Thammasat University. [In Thai]
- Sujaritkun, T (1999). *Dok Som Si Thong*. Bangkok: Arun. [In Thai]
- Suphap, S. (1997). *Sociology*. Bangkok: Thaiwattanapanich. [In Thai]
- Suphanwanich, I. (2009). *Visual novel*. (2nd ed.). Bangkok: Faculty Academic Work Dissemination Project, Orthography, Chulalongkorn University. [In Thai]
- Suttiwipakorn, W. (2009). *Michel Foucault's discourse on Thai women's Status and Role as Represented in Khunying Wimon Siripaiboon's Novel*. (Master's thesis, Faculty of Humanities, Chiang Mai University). [In Thai]
- Thairath Online. (2024). *"June," the wife of Thai singer Noom Kala, has won the court case*. The court ordered the third party is to pay 4 million baht in compensation. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/tags/%E0%B8%88%E0%B8%B9%E0%B8%99%20%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B0%E0%B8%A5%E0%B8%B2> [In Thai]
- Weerachon, N. (1989). *Mia Taeng*. Bangkok: Chokchai Thewet. [In Thai]
- Weerachon, N. (2008). *Raeng Ngao*. Bangkok: Chokchai Thewet. [In Thai]
- Weluwali. (2022). *Kadi Rak Rang*. Bangkok: Groove Publishing. [In Thai]
- W. Winitchaikun. (1986). *Ratree Pradap Dao*. Bangkok: Phuean Dee. [In Thai]
- Wongphut, T. (2022). A study of Mia Luang (Lawful Wife): A deconstruction perspective. *Humanities & Social Sciences*, 39(1), 22. [In Thai]